

Har de følelser slik som oss andre

TEKST

Reidar Ommundsen

PUBLISERT 1. juli 2008

Økende migrasjon og etablering av såkalt flerkulturelle samfunn i Europa og USA vil forhåpentlig bidra til å bygge ned fordommer mot «de fremmede». For det er vel utvilsomt et faktum at det i majoritetsbefolkningen i disse landene (inklusive Norge) stadig fins negative forestillinger og holdninger overfor fargede. I alle fall tyder to undersøkelser fra Belgia og USA på at så er tilfellet. Nedenfor skal vi gjøre rede for den belgiske undersøkelsen og i neste artikkel for den amerikanske.

Nå er det imidlertid vanskelig i spørreundersøkelser å få et korrekt bilde av hvor fordomsfulle folk kan være. Det skyldes at de som svarer, gjerne forsøker å fremstille seg som mer fordomsfrie enn de kanskje er. Utfordringen som forskerne derfor står overfor, er å komme bakenfor den sosiale fernissen; en må spørre på måter som intervjupersonene ikke forbinder med fordommer. Her har de belgiske forskerne gjort et nybrottsarbeid ved at de særlig har sett på en type fordommer de kaller «infra-humanisering». Begrepet omhandler det forholdet at fremmedartede mennesker ofte kan vekke mer eller mindre bevisste forestillinger om at disse andre ikke er like «menneskelige» som oss selv; at de kanskje står på et lavere trinn (infra) på rangstigen når det gjelder spesielt menneskelige (humane) egenskaper.

Forskerne tok utgangspunkt i at man innenfor følelseslivet kan skjelne mellom to kategorier følelser, nemlig humane og generelle. De humane følelsene kan kanskje sies å være mer komplekse og «finstemte». Dette er følelser vi antar *bare* fins hos mennesker, for eksempel medlidenhet, skyldfølelse og tristhet, mens de generelle følelsene er mer enkle og «grovkornete», for eksempel aggresjon, frykt og glede. Dette er følelser vi *også* kan tillegge dyr.

Hypotesen forskerne arbeidet ut fra, var at belgiere i dette tilfellet i større grad ville forbinde de spesielt humane følelsene med sin egen inngruppe enn med andre etniske grupper. De sistnevnte gruppene ville ut fra hypotesen bli sett som mindre like inngruppen og derfor litt mindre menneskelige (infra-humane). Når det derimot gjaldt de generelle følelsene som fins hos både dyr og mennesker, forventet forskerne at det ikke ville være tilsvarende forskjeller.

Forskerne testet hypotesen ved at de fikk 80 hvite studenter til å delta i et eksperiment som angivelig handlet om hvordan vi kategoriserer våre medmennesker. Videre fikk de vite at undersøkelsen dreide seg om hvordan vi kategoriserer etter etniske egenskaper, spesielt når det dreier seg om «hvite» og «sorte». Som ledd i dette skulle

forsøkspersonene trykke så raskt som mulig på en av to taster dersom de mente at personene de ble vist på en monitor, enten var hvit eller sort. Kort forut for hvert bilde ble det vist et ord på skjermen i ett sekund. Studentene fikk den «falske» beskjeden at disse ordene bare var ment for å distrahere dem i kategoriseringen for å se om kategoriseringsprosessen gikk langsommere dersom de fikk se tilfeldig valgte ord i forkant av hvert bilde. Halvparten av disse ordene var imidlertid langt fra «tilfeldige», men var nettopp slike ord som dekket henholdsvis humane og generelle følelser. Den andre halvparten av ordene var tilfeldige, og skulle forhindre at forsøkspersonene oppdaget den virkelige hensikten med undersøkelsen.

Dersom det stemmer at vi ubevisst tenker at andre etniske grupper er (litt) mindre menneskelige enn oss selv, skulle en forvente at de hvite forsøkspersonene i dette eksperimentet ville være litt *langsommere* til å kategorisere en sort person som sort etter å ha sett et *humant* følelsesord, enn etter å ha sett et generelt følelsesord. Den forskjellen skulle en derimot ikke vente ved kategorisering av hvite personer på skjermen; her skulle forsøkspersonene reagere like hurtig etter et humant ord som etter et generelt følelsesord.

Resultatene bekreftet - man kunne nesten si dessverre - bare så altfor godt hypotesen til de belgiske forskerne. Det var en klar tendens hos de hvite belgierne til å «infra-humanisere» sorte mennesker: Når bilder av ulike personer kom etter et generelt følelsesord, var det ikke en skygge av forskjell i reaksjonstiden når bildene var av hvite eller sorte personer, men når bildene kom etter et humant følelsesord, var reaksjonstiden markant lengre ved de sorte personene. Dette bekrefter ifølge de belgiske forskerne at vi mennesker er litt mindre tilbøyelige til å tilskrive fremmede etniske grupper de samme spesifikt menneskelige egenskapene som vi tillegger oss selv.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 45, nummer 7, 2008, side

TEKST

Reidar Ommundsen